

Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybai
Mortos g. 14, LT-03219 Vilnius

DĖL DIDMENINĖS CENTRINĖS PRIEIGOS FIKSUOTOJE VIETOJE MASINĖS RINKOS PRODUKTAMS RINKOS TYRIMO IR DIDMENINĖS VIETINĖS PRIEIGOS FIKSUOTOJE VIETOJE RINKOS ATASKAITŲ BEI SUSIJUSIŲ TARNYBOS DIREKTORIAUS ĮSAKYMŲ PROJEKTŲ

Lietuvos kabelinės televizijos asociacija (toliau – **LKTA**), vienija įmones, elektroninių ryšių tinklais teikiančias mažmeninės televizijos, interneto bei kitas paslaugas, atstovauja ir gina jų teisinius, ekonominius, komercinius bei kitus interesus įvairiose valdžios bei verslo institucijose. Šiuo metu LKTA nariais yra 32 visuose Lietuvos regionuose veikiantys operatoriai.

LKTA atstovaudama visų savo narių interesus, teikia šį prašymą Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybai (toliau – **RRT**) dėl viešajai konsultacijai pateiktų Didmeninės centrinės prieigos fiksuotoje vietoje masinės rinkos produktams rinkos tyrimo ataskaitos (toliau – **Duomenų perdavimo rinkos tyrimo ataskaita**), Didmeninės vietinės prieigos fiksuotoje vietoje rinkos tyrimo ataskaitos (toliau – **RKKS ataskaita**) ir susijusių RRT direktoriaus įsakymų projektų koregavimo.

LKTA manymu, RRT internetiniame puslapyje paskelbtos¹ Duomenų perdavimo rinkos tyrimo ataskaita, Didmeninės vietinės prieigos fiksuotoje vietoje rinkos tyrimo ataskaita ir susijusių RRT direktoriaus įsakymų projektai šiuo metu: (i) apriboja konkurenciją ir uždaro didmeninės centrinės prieigos rinką Šiaulių miesto savivaldybės ir Visagino savivaldybės teritorijose; (ii) yra nevisapusiški ir neišsamūs, kadangi į didmeninės centrinės prieigos rinkos apibrėžimo apimtį nepagrįstai neįtraukia galimo televizijos ir interneto paslaugų teikimo, naudojant judriojo ryšio LTE technologiją; (iii) neapima ir neanalizuoja kitų svarbių probleminių klausimų, kurie jau ne kartą buvo keliami LKTA ankstesniuose raštuose RRT.

Žemiau LKTA pateikia detalius argumentus, pagrindžiančius dėstomą poziciją.

I. RRT, Duomenų perdavimo rinkos tyrimo ataskaitoje išskirdama dvi didmeninės centrinės prieigos rinkos geografines teritorijas, *de facto* apriboja konkurenciją ir uždaro didmeninės centrinės prieigos rinką Šiaulių miesto savivaldybės ir Visagino savivaldybės teritorijose

Duomenų perdavimo rinkos tyrimo ataskaitoje RRT išskyrė dvi didmeninės centrinės prieigos rinkos geografines teritorijas (toliau – **Rinkos geografinės teritorijos**): (i) Šiaulių miesto

¹ <https://www.rtt.lt/apie-rtt/viesosios-konsultacijos/vykstancios-viesosios-konsultacijos/>

savivaldybės ir Visagino savivaldybės teritorija; ir (ii) Lietuvos Respublikos teritorija, išskyrus Šiaulių miesto savivaldybės ir Visagino savivaldybės teritorijas.²

RRT šias Rinkos geografines teritorijas išskyrė remdamasi tuo, jog Šiaulių miesto savivaldybės ir Visagino savivaldybės teritorijose egzistuoja skirtingos homogeniškos konkurencijos sąlygos, palyginus su kitomis savivaldybių teritorijomis. Tai reiškia, jog, RRT teigimu, konkurencinė situacija Šiaulių miesto savivaldybės ir Visagino savivaldybės teritorijose esmingai skiriasi nuo konkurencinės situacijos likusioje Lietuvos Respublikos teritorijoje.

LKTA nurodo, kad toks nepagrįstas ir dirbtinis Rinkos geografinės teritorijos išskyrimas yra nepateisinamas. LKTA manymu, RRT nepagrįstai išskyrė Rinkos geografines teritorijas, taip apribodama konkurenciją ir įveddama nepagrįstus įėjimo į rinką barjerus. Priešingai nei yra numatyta Duomenų perdavimo rinkos tyrimo ataskaitoje, joje turėtų būti apibrėžiama ir analizuojama tik viena Rinkos geografinė teritorija, apimanti visą Lietuvos Respublikos teritoriją. Tai pagrindžia žemiau nurodomi LKTA argumentai.

Visų pirma, RRT, išskirdama dvi Rinkos geografines teritorijas, sukuria nepagrįstus įėjimo į rinką barjerus, mažinančius, ar greičiau net visiškai panaikinančius konkurencinį spaudimą rinkos lyderiams. Kadangi Šiaulių miesto savivaldybės ir Visagino savivaldybės teritorijose nei vienas ūkio subjektas nėra pripažintas turinčiu didelę įtaką didmeninės centrinės prieigos fiksuotoje vietoje masinės rinkos produktams rinkoje, nei vienas iš šių subjektų neturi pareigos suteikti didmeninę centrinę prisijungimo prieigą naujam potencialiam paslaugos teikėjui. Tai reiškia, kad nėra sudaroma galimybė jokiam kitam ūkio subjektui, išskyrus tiems, kurie jau veikia minėtose teritorijose, teikti mažmenines elektroninių ryšių paslaugas šių savivaldybių vartotojams.

Akivaizdu, kad ūkio subjektas, šiuo metu turintis didelę įtaką didmeninės centrinės prieigos rinkoje, Telia Lietuva, AB (toliau – **Telia**), Šiaulių miesto savivaldybės ir Visagino savivaldybės teritorijose savo noru nenorės ir neprivalės leisti naujiems rinkos subjektams (t. y. naujiems konkurentams) palankiomis sąlygomis prisijungti prie paslaugų teikimui reikalingos infrastruktūros. Tai reiškia, kad yra sukuriama tokia situacija, kai rinka yra uždaroma be galimybės bet kokiems naujiems ūkio subjektams teikti mažmenines elektroninių ryšių paslaugas galutiniams paslaugų gavėjams Šiaulių miesto savivaldybės ir Visagino savivaldybės teritorijose. Tokiu būdu yra daroma dirbtinė geografinės rinkos segmentacija bei stagnacija, dėl kurios žalą patirs tiek vartotojai, tiek potencialūs nauji rinkos dalyviai.

Atitinkamai, LKTA nuomone, siekiant užtikrinti sąžiningą konkurenciją ir pašalinti barjerus naujiems rinkos dalyviams įeiti į rinką Šiaulių miesto savivaldybės ir Visagino savivaldybės teritorijose, yra būtina nustatyti vieną Rinkos geografinę teritoriją, apimančią visą Lietuvos Respubliką.

Antra, toks Rinkos geografinės teritorijos apibrėžimas atitiktų ir 2018 m. Komisijos gaires dėl rinkos tyrimo ir didelės įtakos vertinimo rinkoje pagal Bendrijos elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų reguliavimo sistemą³ (toliau – **Didelės įtakos rinkoje nustatymo gairės**).

Didelės įtakos rinkoje nustatymo gairių 49 punkte be kita ko yra nurodyta, kad, pradėdant geografinio vieneto lygmens vertinimą, turėtų būti užtikrinta, jog šie vienetai būtų tinkamo dydžio, t. y. pakankamai stambūs, kad būtų galima išvengti daug išteklių reikalaujančios ir sudėtingos mikroanalizės, kuri galėtų sukelti rinkos susiskaidymą.

² Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos „Didmeninės centrinės prieigos fiksuotoje vietoje masinės rinkos produktams tyrimo ataskaitos projektas“, 2019 m. D. Nr. (43.4) LD, p. 61.

³ Prieiga internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52018XC0507%2801%29>

LKTA manymu, dabartinis geografinio vieneto lygmens vertinimas, kuris šiuo metu atspindi Duomenų perdavimo rinkos tyrimo ataskaitoje, yra mikroanalizinis ir dirbtinai sukelia rinkos susiskaidymą, todėl prieštarauja Didelės įtakos rinkoje nustatymo gairių 49 punktui.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad Didelės įtakos rinkoje nustatymo gairių 51 punkte teigiama, kad elektroninių ryšių sektoriuje geografinė atitinkamos rinkos teritorija tradiciškai nustatoma remiantis dviem kriterijais: (i) tinklo aprėpiama teritorija; ir (ii) teisinėmis ar kitokiomis reguliavimo priemonėmis.

Atkreiptinas dėmesys, kad Telia tinklas aprėpia visą Lietuvos teritoriją, todėl, nustatinėjant šio ūkio subjekto turimą rinkos galią, nėra racionalu išskirti dvi Rinkos geografines teritorijas, kaip tai padarė RRT Duomenų perdavimo rinkos tyrimo ataskaitoje, nes rinkos galia turi būti vertinama viso Telia tinklo geografinės aprėpties kontekste.

Trečia, RRT išskirdama dvi Rinkos geografines teritorijas, sukuria tokią situaciją, kuomet Telia, rinkose, kuriose ji nėra pripažinta ūkio subjektu, turinčiu didelę įtaką didmeninės prieigos rinkoje, t. y. Šiaulių miesto savivaldybės ir Visagino savivaldybės teritorijose, gali pradėti naudoti kainų spaudimą kitiems ūkio subjektams, veikiantiems šiose teritorijose, vykdydama kryžminį kainų subsidijavimą. Apibrėžiant geografines rinkas turi būti atsižvelgiama į tą aplinkybę, jog niekas iš Lietuvoje veikiančių ūkio subjektų neturi savo apimtimi ir mastu net panašaus tinklo. Atitinkamai, vien tokios infrastruktūros ir pajėgumų turėjimas įgalina Telia paveikti konkurenciją visos Lietuvos teritorijoje, įskaitant ir nurodytas savivaldybes.

Šiaulių miesto savivaldybės ir Visagino savivaldybės teritorijose Telia nesant pripažintai subjektu, turinčiu didelę įtaką didmeninės centrinės prieigos rinkoje ir šiose rinkose nenustačius atitinkamų įpareigojimų, ši bendrovė gali prisiimti patiriamus nuostolius šioje rinkoje ir kompensuoti juos iš kitų savo veiklų, kuriose Telia užima dominuojančią padėtį, pvz. ryšių kabelių kanalų sistemos (toliau – **RKKS**) nuomos rinkos. Pažymėtina, jog doktrinoje yra pripažįstama, kad kryžminis subsidijavimas gali supaprastinti grobuoniškų kainų taikymą. Atitinkamai, Telia gali pradėti teikti paslaugas šiose teritorijose tokiomis kainomis, kurios yra grobuoniškos, kryžmiškai subsidijuodama veiklas ir taip siekdama išstumti kitus subjektus iš paslaugų rinkos.

Ketvirta, RRT, išskirdama dvi Rinkos geografines teritorijas, nepagrįstai išskaido rinką, neatsižvelgiat į šių teritorijų dydį pagal potencialių vartotojų skaičių, bei išskirtose rinkos teritorijose veikiančių subjektų lokalumą. Abejose teritorijose konkurenciją Telia sudaro skirtingi ir nedideli ūkio subjektai, veikiantys išskirtinai šiose teritorijose. Tuo tarpu Telia yra visoje Lietuvos Respublikoje veikiantis ir dominuojantis ūkio subjektas, valdantis didžiulę infrastruktūrą ir disponuojantis reikšmingais finansiniais pajėgumais. Be to, Šiaulių m. ir Visagino savivaldybės bendrai sudaro mažiau nei 6 proc. Lietuvos rinkos (Visagino savivaldybė sudaro mažiau nei 1,5 proc. Lietuvos rinkos). Tokios praktikos plėtra veda prie dirbtinio rinkos išskaidymo, kur rinkas, pavyzdžiui, Vilniaus miesto teritorijoje, atsižvelgiant į jos dydį ir vartotojų skaičių, būtų galima pradėti skaidyti ir analizuoti pagal atskiras seniūnijas. Akivaizdu, kad tokia situacija yra mažų mažiausiai nelogiška.

Taigi, atsižvelgiant į tai, jog RRT, išskirdama dvi Rinkos geografines teritorijas, sukuria tokią situaciją, kai: (i) nėra užtikrinama sąžininga konkurencija; (ii) sukuriama dirbtiniai įėjimo į didmeninės centrinės prieigos rinką barjerai; (iii) išauga kryžminio subsidijavimo rizika Telia vykdančiam savo veiklą; (iv) dabartinis geografinio vieneto lygmens vertinimas sukelia dirbtinį rinkos susiskaidymą; yra būtina nustatyti vieną Rinkos geografinę teritoriją, apimančią visą Lietuvos Respubliką.

II. RRT, analizuodama didmeninės centrinės ir vietinės prieigos rinkas, į analizės apimtį nepagrįstai neįtraukė galimo televizijos ir interneto paslaugų teikimo naudojant judriojo ryšio LTE technologiją

LKTA manymu, RRT, analizuodama didmeninės centrinės ir vietinės prieigos rinkas, į rinkų analizės apimtį nepagrįstai neįtraukė galimo televizijos ir interneto paslaugų teikimo naudojant judriojo ryšio LTE technologiją, nors šios technologijos pagrindu taip pat galima teikti televizijos ir interneto paslaugas, kadangi ji pilnai užtikrina šių paslaugų teikimui reikalingus interneto srautų greičius ir pakankamą paslaugos stabilumą. LKTA tai grindžia toliau nurodomais argumentais.

Pirma, Didelės įtakos rinkoje nustatymo gairių 9 ir 25 punktuose nurodoma, kad rinka turėtų būti apibrėžiama taikant tokius pačius principus, kaip ir pagal konkurencijos teisę. Apibrėžiant atitinkamą produkto (paslaugos) rinką yra analizuojamos konkrečios paslaugos pakeičiamumas paklausos ir pasiūlos atžvilgiu. Produkto (paslaugos) rinkos apibrėžimo tikslas yra nustatyti visus produktus ir (arba) paslaugas, kurie pirkėjų požiūriu yra tinkamas pakaitalas vienas kitam pagal jų savybes, naudojimą ir kainas.

Taigi, apibrėžiant bet kurią didmeninę rinką ir tiriant jos konkurencijos sąlygas privalu apžvelgti ir su šia didmenine rinka susijusias mažmenines rinkas bei nustatyti, visas jose teikiamas mažmenines paslaugas, įskaitant ir jų tarpusavio pakeičiamumą. Analizuodama interneto prieigos paslaugų ir šiomis paslaugomis pagrįstų IPTV paslaugų, teikiamų viešaisiais judriojo ryšio tinklais ir interneto prieigos paslaugų, teikiamų viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais pakeičiamumą tarpusavyje, RRT pirmiausiai vertino šių paslaugų greitaveikos panašumus ir skirtumus bei faktinį abonentų pasirinkimą, pagal kurį dauguma vartotojų renkasi vienu metu naudotis tiek fiksuoto, tiek judriojo ryšio tinklais teikiamomis paslaugomis, kas rodo, kad šios paslaugos bei jų teikimo būdai integruojasi, asimiliuojasi ir tampa vienos rinkos dalimi.

Antra, LKTA manymu, RRT turėjo pagrindinį dėmesį kreipti į faktinį šių abiejų technologijų pakeičiamumą, t. y. vertinti, ar LTE technologijos galimybės leidžia šiuos tinklus naudoti televizijos paslaugos teikimui ir kokios faktinės duomenų atsisiuntimo spartos pakanka didžiajai daugumai interneto prieigos vartotojų.

RRT tyrimo ataskaitoje nurodo, kad naudojant LTE technologijas (4G ryšio pagrindu) vidutinė duomenų atsisiuntimo sparta siekė 35,61 Mb/s, o duomenų išsiuntimo – 13,2 Mb/s. Tokios spartos pilnai pakanka ir televizijos paslaugų, įskaitant didelės raiškos TV, teikimui ir didžiajai daliai interneto prieigos paslaugų vartotojams. O vertinant šių abiejų technologijų potencialą ateityje IPTV ir interneto prieigos paslaugų teikimo požiūriu, pakeičiamumas galimybės tik gerės, LTE technologiją naudojantys operatoriai, esant poreikiui, galės įrengti papildomas bazines stotis ir papildomai padidins judriojo ryšio tinklų greitaveiką. Tiesiog šiuo metu judriojo ryšio tinklų operatoriai nemato poreikio didinti šiais tinklais perduodamų duomenų siuntimo spartą, nes jų paslaugų vartotojai kasmet auga po kelis kartus (RRT 2018 metų ataskaita rodo, kad nuo 2014 metų iki 2018 metų šių paslaugų vartotojų skaičius išaugo apie 20 kartų).

Būtina pabrėžti, kad ir dabar pasiekta judriojo ryšio tinklų greitaveika verčia fiksuoto ryšio tinklų operatorius dar labiau didinti savo tinklų spartą siekiant išlaikyti savo paslaugų vartotojus. Jie priversti siūlyti tokias fiksuotojo ryšio greitaveikas, kuriomis realiai naudojasi tik nykstamai maža dalis vartotojų, tačiau tai reikalauja papildomų operatorių investicijų ir tokiu būdu sudaromas papildomas spaudimas operatoriams, teikiantiems paslaugas fiksuotojo ryšio tinklais. Tokia situacija papildomai parodo, kad judriojo ryšio technologijos kryptingai keičia fiksuotojo ryšio technologijas.

Patį RRT Duomenų perdavimo rinkos tyrimo ataskaitoje teigia, jog interneto prieigos paslaugų gavėjų skaičius tiriamuoju laikotarpiu sumažėjo ir, kad tokį mažėjimą iš esmės galima paaiškinti tuo, kad AB Lietuvos radijo ir televizijos centras 2017 m. ėmė atsisakyti WiMAX technologijos ir

interneto prieigos paslaugas pradėjo teikti naudodamas judriojo ryšio LTE technologiją.⁴ Tačiau, tai tik patvirtina televizijos paslaugų rinkoje naudojamų technologijų keitimą (WiMAX į LTE), kurį LRTC pradėjo 2017 metais ir užbaigė 2018 metais. Deja, 2018 m. nebuvo nagrinėti šiame tyrime, nors tai reikėjo atlikti siekiant įvertinti šių paslaugų potencialą artimiausioje ateityje. O būtent per 2018 metus LRTC visus televizijos paslaugų abonentus, kurie naudojami WiMAX technologija, „pervedė“ į judriojo ryšio LTE technologiją ne tik nepatirdama jokių nuostolių bet dar padidindama savo abonentų skaičių, kuris šiuo metu jau ženkliai viršija 1 proc. nuo visų televizijos paslaugų gavėjų. Tuo pačiu laikotarpiu Telia didžiąją savo DVB-T abonentų dalį taip pat „pervedė“ į judriojo ryšio LTE technologiją ir visiškai atsisakė DVB-T licencijos (nuo 2018-09-30).

Tai tiesiogiai įrodo, kad jau šiuo metu egzistuoja judriojo ryšio LTE technologijos pakeičiamumas teikiant tiek interneto prieigos, tiek IPTV paslaugas, ir kad ateityje tokio pakeičiamumo galimybės tik didės. Todėl judrusis ryšys LTE turi taip pat būti įtraukiamas į didmeninės centrinės ir vietinės prieigos rinkų apibrėžimą.

Atitinkamai, siekiant atlikti sistemišką ir išsamų duomenų perdavimo rinkos tyrimą, į jį turi būti įtraukiami ir visi šiuo tinklu paslaugas teikiantys operatoriai. Deja, RRT pateiktoje paslaugų teikėjams (operatoriams) anketoje, kurios duomenimis RRT vadovaujasi šio tyrimo metu, nebuvo aiškiai atskirtos technologijos, kuriomis naudojami operatoriai teikdami IPTV paslaugas, taip pat neišsiaiškinta operatorių nuomonė dėl šių paslaugų pakeičiamumo artimiausioje ateityje, kaip tai padaryta kabelinės televizijos ar interneto prieigos paslaugų atvejais.

Trečia, 2014 m. spalio 9 d. Komisijos rekomendacijoje dėl elektroninių ryšių sektoriaus atitinkamų produktų ir paslaugų rinkų, kurioms gali būti taikomas *ex ante* reguliavimas pagal Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2002/21/EB dėl elektroninių ryšių tinklų ir paslaugų bendrosios reguliavimo sistemos (toliau – **Komisijos rekomendacija**) numato, jog pasiūlos pakeičiamumas yra ypač reikšmingas tokioms tinklų pramonės šakoms, kaip elektroniniai ryšiai, nes tas pats tinklas gali būti naudojamas skirtingų rūšių paslaugoms teikti.

Toliau Komisijos rekomendacijoje yra teigiama, jog atitinkamų rinkų apibrėžtys ilgainiui gali pasikeisti, nes gali patobulėti produktų ir paslaugų savybės ir pasikeisti paklausos ir pasiūlos pakeičiamumo galimybės.

LKTA manymu, būtent šios aplinkybės, kai interneto prieigos paslaugos yra pradedamos teikti naudojant judriojo ryšio LTE technologiją, atitinka Komisijos rekomendacijoje aptariamą situaciją, kai patobulėjus produktui pasikeičia paklausos ir pasiūlos pakeičiamumo galimybės. Atitinkamai, siekiant atlikti sistemišką ir išsamų didmeninės centrinės ir vietinės prieigos rinkų tyrimą, yra būtina į RRT rinkos analizės apimtį įtraukti televizijos ir interneto paslaugas, teikiamas naudojant judriojo ryšio LTE technologiją.

Toks RRT atsiribojimas nuo judriojo ryšio tinklais teikiamų paslaugų analizuojant su Didmenine vietinės prieigos rinka susijusias paslaugas, t. y. nagrinėjant tik mažmenines viešojo fiksuoto telefono ryšio, IPTV ir interneto prieigos paslaugas, teikiamas viešaisiais fiksuotojo ryšio tinklais, neatspindi realios situacijos šiose rinkose, ypač vertinant šių abiejų technologijų pakeičiamumą ir jų potencialą artimiausioje ateityje. Tai sukelia pagrįstas abejones dėl atlikto tyrimo išvadų teisingumo.

---

⁴ Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos „Didmeninės centrinės prieigos fiksuotoje vietoje masinės rinkos produktams tyrimo ataskaitos projektas“, 2019 m. D. Nr. (43.4) LD, p. 13.

III. RTT turėtų atlikti mažmeninių rinkų tyrimą dėl galimos žemutinės paslaugų kainos ribos nustatymo

LKTA atkreipia RTT dėmesį į tai, jog per visą laikotarpį, kuomet Telia veikla buvo reguliuojama kaip subjekto, turinčio didelę įtaką didmeninės centrinės ir vietinės prieigos rinkose, jos rinkos dalys tik didėjo. Pavyzdžiui, remiantis 2006 metų Telia (tuometinės TEO) metine ataskaita, Telia bendros interneto paslaugų teikėjų rinkos dalis, suskaičiavus pajamas sudarė 41,6 %⁵. Tuo tarpu remiantis 2018 metų duomenimis, fiksuotojo interneto rinkos dalis pagal pajamas jau siekė net 60,3 %. Tai reiškia, kad Telia rinkos galia išaugo net 20 %. Akivaizdu, kad jokie reguliavimai didmeninėje rinkoje mažmeninės rinkos nedaro konkurencingesnės.

Tuo tarpu Europos Komisijos rekomendacijose yra įtvirtinta, jog visų *ex ante* reguliavimo veiksmų tikslas – pasitarnauti galutiniams naudotojams, užtikrinant, kad mažmeninės rinkos ilgą laiką būtų veiksmingai konkurencingos. Akivaizdu, kad šis tikslas kol kas nėra pasiektas. Priešingai, matome kaip vienas rinkos žaidėjas ir toliau naudodamasis savo dominuojančia padėtimi, užima vis didesnę rinkos dalį, o metų metais nustatomi tie patys įpareigojimai jokių esminių pokyčių neatneša.

Tuo pačiu, Komisijos rekomendacijose yra nurodyta, kad jeigu nacionalinė reguliavimo institucija įrodytų, kad intervencinės priemonės didmeninėse rinkose nedavė naudos, *ex ante* reguliavimas gali būti taikomas atitinkamai mažmeninei rinkai.

LKTA nuomone, būtent čia ir turime susiklosčiusią tokią situaciją, kuomet yra būtinas mažmeninės rinkos reguliavimas, o būtent – turi būti nustatoma, jog Telia negali teikti paslaugų vartotojams kainomis, kurios yra pernelyg mažos. Tai reiškia, jog turi būti numatyta žemutinė kainos riba, kurią Telia gali siūlyti galutiniam vartotojui. Atitinkamai, LKTA manymu yra būtina RTT atlikti mažmeninių rinkų tyrimą, siekiant nustatyti, kokia ta riba turėtų būti.

IV. Didmeninės vietinės prieigos rinkos tyrimo ataskaita neapima kitų svarbių LKTA jau keltų klausimų

LKTA, ankstesniais raštais RRT ne kartą kėlė probleminius klausimus dėl Telia, kaip ūkio subjekto turinčio didelę įtaką didmeninės centrinės prieigos rinkoje, veiksmų, kurie, LKTA manymu, suteikia jai galimybę nesąžiningai naudotis savo rinkos galia, taip apribojant LKTA narių galimybes konkuruoti rinkoje. LKTA mano, jog Duomenų perdavimo rinkos tyrimo ir Didmeninės vietinės prieigos fiksuotoje vietoje rinkos tyrimo ataskaitose yra būtina pagaliau išspręsti ir aptarti bent dalį probleminių klausimų, kurių ilgalaikis neišsprendimas neleidžia RRT vykdyti deramą Telia nustatytų įpareigojimų kontrolę. LKTA esminiais klausimais laiko šiuos:

- (i) dėl RRT vykdomo Telia teikiamų reguliuojamų paslaugų kasmetinio audito;
- (ii) dėl Telia valdomo ilgalaikio turto nusidėvėjimo terminų ir nuosavybės teisės;
- (iii) dėl apsauginių vamzdelių sąnaudų priskyrimo RKKs neatitikimo reguliuojamos veiklos apskaitos taisyklėms;
- (iv) dėl kitų rinkos dalyvių (konkuruojančių operatorių) prieigos prie Telia valdomos Geografinės informacinės sistemos (toliau – GIS).

---

⁵ 2006 m. TEO metinė ataskaita, psl. 49. Internetinė prieiga:
<https://www.nasdaqbaltic.com/market/upload/reports/tel1/2006_yb_lt_ltl_con_ias_00.pdf>

4.1. Dėl RRT vykdomo Telia teikiamų reguliuojamų paslaugų audito bei kontrolės

LKTA jau keletą metų kelia RRT klausimus dėl jos vykdomo Telia metinio audito reikalavimų patikslinimo, papildomų reikalavimų nustatymo, priemonių, kurių imasi RRT ir atitinkamai Telia pagal audito rezultatus viešinimo ir viešai skelbiamų Telia atlikto audito ataskaitų apimčių.

4.1.1. Telia savo sąnaudoms priskiria nuosavybės teise jai nepriklausantį nekilnojamąjį turtą

LKTA, turi pagrįstą įsitikinimą, kad Telia neteisingai tvarko savo apskaitą ir nepagrįstai įtraukia dalį sąnaudų į savo teikiamų paslaugų struktūrą, taip pažeisdama RRT nustatytus įpareigojimus.

Visų pirma, 1998 metais priimto Lietuvos Respublikos telekomunikacijų įstatymo 16 str. 9 d. numatė Telia (tuometinės AB „Lietuvos telekomas“) pareigą išpirkti telekomunikacijų (elektroninių ryšių) tinklus, įrengtus vartotojų lėšomis. Tokio išpirkimo tvarka buvo nustatyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2000 m. sausio 6 d. nutarimu Nr. 10 „Dėl Telekomunikacijų tinklų, įrengtų akcinės bendrovės „Lietuvos telekomas“ vartotojų lėšomis, išpirkimo tvarkos patvirtinimo“.

Dar 1999 metais Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, vertindamas šios nuostatos konstitucingumą, nurodė faktinę aplinkybę, jog kai kurie telekomunikacijų vartotojai yra įrengę telefono ryšį savo lėšomis, t. y. jų lėšomis yra nutiesti telekomunikacijų kabeliai nuo bendrojo telekomunikacijų tinklo iki galinių telekomunikacijų įrenginių (telefono aparatų), esančių vartotojų valdose. Tokie telefono tinklai buvo įrašomi į Telia (tuometinės AB „Lietuvos telekomas“) balansą ir ji šiuos tinklus eksploatavo⁶. Kaip pabrėžė Konstitucinis Teismas, telefono tinklų įrašymas į balansą savaime nereiškia, kad buvo išspręstas nuosavybės klausimas. Tad remiantis šiuo Konstitucinio teismo išaiškinimu yra darytina išvada, jog ne visi telekomunikacijų kabeliai, įskaitant RKKS, kurioje jie pakloti, nuosavybės teise priklauso Telia. Atitinkamai, ne visi telekomunikacijų kabeliai ir atitinkamai ne visa RKKS gali būti traukiami prie Telia sąnaudų struktūrą dėl savo teikiamų paslaugų. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog, kaip jau tai buvome nurodę RRT savo ankstesniuose raštuose, Telia yra gavusi reikšmingas valstybines dotacijas RKKS išpirkimui, tad atitinkamos panaudotos subsidijos negali būti traukiamos į Telia sąnaudas.

Antra, Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija yra paskelbusi 2014 metais parengtą „Plačiajuosčio ryšio infrastruktūros plėtros ir paslaugų naudojimo skatinimo modelio parengimas“ studiją (toliau – **Studija**)⁷. Studijoje, be kitų dalykų, yra nagrinėjamas elektroninių ryšių infrastruktūros statuso reglamentavimas ir aptariamos prieš kurią laiką pasireiškusios įstatymų leidybos iniciatyvos elektroninių ryšių infrastruktūrai suteikti nekilnojamojo turto statusą⁸. Aptariant šį klausimą yra pateikiami audito bendrovės EY atlikto tyrimo „Elektroninių ryšių infrastruktūros teisinio reguliavimo pakeitimų poveikio vertinimas“ rezultatai, iš kurių matyti, jog elektroninių ryšių infrastruktūros prilyginimas nekilnojamam turtui turės įvairių neigiamų pasekmių, tarp jų – turto inventorizavimas, registravimas nekilnojamojo turto registre ir kadastre bei teisiniai ginčai.

Atsižvelgiant į tai, jog daugumą Lietuvoje esančios elektroninių ryšių infrastruktūros (ypač ryšių kabelių kanalų sistemų, kurios naudojamos teikiant interneto ir televizijos paslaugas) valdo vienintelis ūkio subjektas – Telia, Studijos 50 paveiksle nurodytos išvados taikomos ir šio subjekto valdomam turtui. Pažymėtina, kad Studijos 50 paveiksle nurodytos problemos ir jų mastas (kaštai

⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 6 d. nutarimas byloje Nr. 12/98, 5 dalis.

⁷ „InComSystems“ parengtas projektas „Plačiajuosčio ryšio infrastruktūros plėtros ir paslaugų naudojimo skatinimo modelio parengimas“, prieiga internete https://ivpk.lrv.lt/uploads/ivpk/documents/files/IVPK_leidiniai/Galutin%C4%97%20ataskaita.pdf

⁸ Studijos 174 - 176 psl.

gali sudaryti net iki 65 mln. EUR) iš esmės yra susiję su prievole įrodyti valdomo turto nuosavybės faktą⁹.

Kaip nurodyta Lietuvos Respublikos nekilnojamojo turto registro įstatymo 23 str. 2 d., kartu su prašymu įregistruoti daiktines teises į nekilnojamąjį daiktą turi būti pateikiami dokumentai, patvirtinantys prašomų įregistruoti daiktinių teisių atsiradimą. Tai, jog tyrimo metu buvo identifikuota, kad registruojant elektroninių ryšių infrastruktūrą kaip nekilnojamąjį turtą kiltų teisinių ginčų rizika, būtent ir reiškia, kad ne visas Telia valdomas ilgalaikis turtas priklausys Telia nuosavybės teise ir Telia registruoti galimai negalės pateikti nuosavybės teise patvirtinančių dokumentų dėl visos jos valdomos infrastruktūros (ilgalaikio turto).

Kaip nurodoma Studijoje, jei šį turtą reikėtų inventorizuoti ir suregistruoti viešuosiuose registruose, turėtų būti nurodomas oficialus šio turto savininkas. Atitinkamai, teisiniai ginčai ir kiltų dėl tos aplinkybės, jog Telia balanse apskaitomo turto savininkas yra ne Telia, todėl reikėtų nustatinėti juridinį faktą, kas yra tikrasis turto savininkas arba teismo tvarka konstatuoti įgyjamosios senaties faktą.

Kaip yra nurodyta Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos išaiškinimuose (toliau – **VMI**), vieneto turtu gali būti laikomas ir ilgalaikiam turtui priskiriamas gali būti tik toks turtas, kuris ūkio subjekto yra valdomas nuosavybės teise¹⁰. Kitaip tariant, nuosavybės teisės turėjimas yra esminis požymis, kuriam esant turtas gali būti priskiriamas ilgalaikiam turtui, kuris naudojamas vieneto pajamoms uždirbti (ekonominei naudai gauti) (Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 13 str. 3 d.).

Šiuo atveju, kaip nurodyta aukščiau, kyla pagrįstų abejonų, jog tam tikra Telia valdomo ilgalaikio turto dalis galimai jai nuosavybės teise nepriklauso. Pasitvirtinus šioms abejonėms pasekmės yra labai reikšmingos. Telia neteisingai tvarkydama savo apskaitą ir nepagrįstai įtraukdama dalį sąnaudų į savo teikiamų paslaugų struktūrą, pažeidžia RRT nustatytus įpareigojimus.

Atitinkamai, LKTA mano, kad RRT Duomenų perdavimo rinkos tyrimo ir Didmeninės vietinės prieigos fiksuotoje vietoje rinkos tyrimo ataskaitose turėtų aptarti šį probleminį klausimą ir pasisakyti dėl jo esmės. Šio klausimo sprendimui RRT turėtų atlikti bent dalinį Telia ilgalaikio turto auditą, siekdama patikrinti (pasirinktinai), kaip apskaitomas turtas, kurio dalis buvo išpirkta pagal aukščiau nurodytas gautas subsidijas. Tokio audito metu nustatytus atskirų ilgalaikio turto vienetų neatitikimus, RRT turėtų pareikalauti Telia savarankiškai atlikti pilną tokio ilgalaikio turto apskaitos patikrinimą ir papildomai garantuoti jo apskaitos teisingumą. Priešingu atveju yra būtina iš RKKS sąnaudų pašalinti visą Telia gautas subsidijas sumą.

4.1.2. Apsauginių vamzdelių sąnaudų priskyrimas RKKS neatitinka reguliuojamos veiklos apskaitos taisyklių

Nors Telia veikla yra prižiūrima RRT ir yra atliekamas kasmetinis nustatytų įsipareigojimų, ypač susijusių su kainų kontrole ir sąnaudų apskaita auditas, LKTA kyla pagrįstų abejonų, kad Telia taikomi sąnaudų skaičiavimo metodai ir standartai yra nesuderinami su Telia, kaip didelę įtaką atitinkamose rinkose turinčiam ūkio subjektui nustatytais įpareigojimais.

Nepriklausomo auditoriaus sąlyginėje nuomonėje buvo pažymėta, kad Telia, išskyrus atliktus vidinius vadovybės ekonominiais skaičiavimais pagrįstus priimtus ilgalaikio turto atskyrimo

⁹ Žr. studijos 50 paveikslą, 175 psl.

¹⁰ VMI išaiškinimai internetiniame puslapyje. Prieiga per internetą <https://www.vmi.lt/search/browse?&fq=scopeGroupId%3A%22Konsultacin%C4%97-med%C5%BEiaga%22&fq=7286984_vocabulary_sys2%3A%22%5B1.10%5D+Pelno+mokestis%22&q=&fq=7286984_vocabulary_sys2:%22%5B1.10%5D+Pelno+mokestis%7C%5B1.10.14%5D+Turtas+%28PM%C4%AE+IV+skyrius%29%22>.

inžinerinius ir technologinius sprendimus, nepateikė kitų įrodymų, kad kapitalizuoto apsauginių vamzdelių ilgalaikio turto atskyrimas yra pagrįstas ir taikomas vadovaujantis geriausia praktika¹⁰. Telia pateikė tik 2017 m. gruodžio mėnesio įsigyto ir kapitalizuoto apsauginių vamzdelių turto sąrašą su vertėmis, kuriame apsauginiai vamzdeliai pateikiami kaip atskiri turto vienetai Telia ilgalaikio turto apskaitos registruose. Iki 2017 metų gruodžio mėnesio įsigytų kapitalizuotų apsauginių vamzdelių turto sąrašas pateiktas nebuvo. Atitinkamai, nėra pakankamai įrodymų, kad apsauginių vamzdelių turto atskyrimas ir su juo susijusių sąnaudų priskyrimas RKKS sąnaudoms yra tinkamai atliktas ir atitinka reguliuojamos veiklos apskaitos taisyklių principus. Atkreiptinas dėmesys, kad apsauginiai vamzdeliai yra mažesnio nei 110 mm išorinio diametro ir pagal RRT patvirtintas Elektroninių ryšių infrastruktūros įrengimo, žymėjimo, priežiūros ir naudojimo taisyklės negali būti priskirti RKKS (neaišku ar Didmeninės vietinės prieigos rinkos atskaitose – Telia valdomas RKKS yra tik RKKS t.y. vamzdis - 110 mm, ar visa infrastruktūra su įvairaus diametro vamzdeliais).

Tai reiškia, jog yra tikėtina išvada, kad Telia su apsauginiais vamzdeliais susijusias sąnaudas priskirdama RKKS neteisingai tvarko savo apskaitą ir nepagrįstai įtraukia dalį sąnaudų į savo teikiamų paslaugų struktūrą, taip pažeisdama RRT nustatytus įpareigojimus. Vėlgi, tai atitinkamai sąlygoja, kad Telia parodo didesnes savo teikiamų paslaugų sąnaudas, nei kad turėtų būti pagal teisės aktų reikalavimus, taip pažeisdama RRT nustatytus įpareigojimus.

Dėl šios priežasties, LKTA mano, kad RRT Duomenų perdavimo rinkos tyrimo ir Didmeninės vietinės prieigos fiksuotoje vietoje rinkos tyrimo ataskaitose turėtų aptarti šį probleminį klausimą ir pasisakyti dėl jo esmės.

4.2. Rinkos dalyvių prieiga prie Telia turimos/naudojamos GIS turėtų būti sudėtinė infrastruktūros nuomos sutarties dalis

Telia turima GIS talpina informaciją apie infrastruktūros nuomos paslaugos teikimo sąlygas (galimas paslaugos suteikimo vietas atliekant techninių galimybių tyrimą) ir prieiga prie šios GIS turėtų būti suteikiama visiems ūkio subjektams, kuriems yra ar gali būti teikiamos infrastruktūros nuomos paslaugos, kartu su šia paslauga.

Telia galioja poįstatyminiais teisės aktais nustatyti įpareigojimai suteikti rinkos dalyviams prieigą prie GIS. RRT direktoriaus 2011 m. spalio 10 d. įsakymu Nr. IV-960 patvirtintos „Prieigos, įskaitant tinklų sujungimą, suteikimo ir teikimo taisyklės“ (toliau – **Taisyklės**) reglamentuoja, kokią informaciją standartiniame pasiūlyme privalo nurodyti prieigos teikėjas. Šių Taisyklių 81 p. nurodoma, kad „prieiga turi apimti pasiūlymą suteikti prieigą prie atitinkamų GIS (angl. *geographic information system*) aplikacijų, vaizduojančių teikėjo valdomą RKKS“.

Vadovaujantis RRT direktoriaus 2006 m. liepos 17 d. įsakymu Nr. 1V-818 „Dėl ūkio subjekto TEO LT, AB, turinčio didelę įtaką Didmeninės atsietos prieigos (įskaitant iš dalies atsietą prieigą) prie vietinės metalinės vytos poros linijos ir dalinės vietinės metalinės vytos poros linijos, skirtos plačiajuosčio ryšio ir balso paslaugoms teikti rinkoje“ 3.1.9 papunkčiu, Telia privalo suteikti prieigą prie veiklos palaikymo sistemų ar kitų informacinių sistemų, būtinų sąžiningai konkurencijai užtikrinti. Tuo tarpu remiantis RRT direktoriaus 2011 m. birželio 16 d. įsakymu Nr. 1V-629 „Dėl ūkio subjekto TEO LT, AB, turinčio didelę įtaką Didmeninės (fizinės) tinklo infrastruktūros prieigos (įskaitant iš dalies arba visiškai atsietą prieigą) fiksuotoje vietoje rinkoje“ – 4.1.14 papunkčiu, Telia teikdama didmeninę vietinę prieigą (ir susijusias priemones) ir (arba) prieigą prie ryšių kabelių kanalų sistemos (ir susijusias priemones), privalo suteikti prieigą prie veiklos palaikymo sistemų ar kitų panašių programinių sistemų.

Nors įpareigojimas suteikti prieigą operatoriams prie GIS Telia atžvilgiu *de facto* galiojo dar nuo 2006 metų, Telia tik 2018 m. lapkričio 5 d. pripažino, kad šią sistemą yra įdiegusi ir viešai paskelbė naudojimosi GIS sąlygas.

Šiuo metu prieiga prie Telia GIS yra reglamentuojama atskira sutartimi, kuri nustato apsinkintas prieigos sąlygas. LKTA teigimu, prieiga prie GIS, dėl savo svarbos RKKS naudotojams, turėtų būti įtraukta į infrastruktūros nuomos sutartį ir teikiama kaip kompleksinė paslaugos dalis.

Atitinkamai, LKTA mano, kad RRT Duomenų perdavimo rinkos tyrimo ir Didmeninės vietinės prieigos fiksuotoje vietoje rinkos tyrimo ataskaitose turėtų aptarti šį probleminį klausimą ir pasisakyti dėl jo esmės.

4.3. Ataskaitose, tiriant rinkas, buvo neatsižvelgiama į integruotą parduodamų paslaugų paketo prigimtį

LKTA atkreipia dėmesį, jog Telia nuolat skelbia akcijas, kuriomis yra daromas galimai nesąžiningas kainų spaudimas smulkiesiems rinkos žaidėjams, kai į parduodamą duomenų perdavimo paslaugų paketą yra įtraukiamos interneto prieigos paslaugos ir dotavimas kitoms paslaugomis judriuoju internetu.

LKTA mano, jog RRT, tirdama rinkas jas įvertino netinkamai, nes nevertino ir į tyrimo apimtį neįtraukė integruotai teikiamų paslaugų, kai kelios paslaugos teikiamos kartu ir atskiros paslaugos kaina nėra aiški vartotojui. LKTA nuomone, tokias teikiamas integruotas paslaugas yra būtina įtraukti į RRT tyrimo apimtį, siekiant tiksliai nustatyti apimamas rinkas ir galimą Telia kainų spaudimo poveikį.

V. Prašymai

Atsižvelgiant į pirmiau nurodytas aplinkybes, RRT **prašome**:

1. Didmeninės centrinės prieigos fiksuotoje vietoje masinės rinkos produktams rinkos tyrimo ataskaitą, Didmeninės vietinės prieigos fiksuotoje vietoje rinkos tyrimo ataskaitą ir susijusių Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus įsakymų projektus pakoreguoti taip, kad būtų nustatyta viena didmeninės centrinės prieigos rinkos geografinė teritorija apimanti visą Lietuvos Respubliką, išplečiant tyrimo apimtį dėl galimo kainų spaudimo Šiaulių miesto savivaldybės ir Visagino savivaldybės teritorijose;
2. Didmeninės centrinės prieigos fiksuotoje vietoje masinės rinkos produktams rinkos tyrimo ataskaitą, Didmeninės vietinės prieigos fiksuotoje vietoje rinkos tyrimo ataskaitą ir susijusių Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus įsakymų projektus pakoreguoti taip, kad į jų apimtį įeitų ir tyrimas dėl galimo mažmeninės rinkos paslaugų reguliavimo;
3. Didmeninės centrinės prieigos fiksuotoje vietoje masinės rinkos produktams rinkos tyrimo ataskaitą, Didmeninės vietinės prieigos fiksuotoje vietoje rinkos tyrimo ataskaitą ir susijusių Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus įsakymų projektus pakoreguoti taip, kad į didmeninės centrinės ir vietinės prieigos rinkų apibrėžimą būtų įtrauktas televizijos ir interneto paslaugų teikimas naudojant judriojo ryšio LTE technologiją kartu su atvejais, kuomet interneto prieiga mažmeninėje prekyboje yra parduodama kaip tam tikro paketo dalis;
4. Didmeninės centrinės prieigos fiksuotoje vietoje masinės rinkos produktams rinkos tyrimo ataskaitą, Didmeninės vietinės prieigos fiksuotoje vietoje rinkos tyrimo ataskaitą ir susijusių Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus įsakymų projektus pakoreguoti taip, kad būtų išspręsti ir aptarti šie jau ilgą laiką besitęsiantys probleminiai klausimai: (i) dėl Telia valdomo ilgalaikio turto

nuosavybės teisės; (ii) dėl apsauginių vamzdelių sąnaudų priskyrimo ryšių kabelių kanalų sistemai neatitikimo reguliuojamos veiklos apskaitos taisyklėms; (iii) dėl rinkos dalyvių prieigos prie Geografinės informacinės sistemos;

5. Pakoregavus Didmeninės centrinės prieigos fiksuotoje vietoje masinės rinkos produktams rinkos tyrimo ataskaitą, Didmeninės vietinės prieigos fiksuotoje vietoje rinkos tyrimo ataskaitą ir susijusių Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnybos direktoriaus įsakymų projektus, juos pakartotinai teikti viešam susipažinimui ir viešos konsultacijos procedūrai.

Pagarbiai

Direktorius
Marius Daukantas

